

PROTECTION AND DURABLE SOLUTIONS ON REFUGEES IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

Abstract: The article addresses issues related to the protection and durable solutions of refugees. The ways of refugee protection in the Republic of Bulgaria through voluntary repatriation, naturalization, integration, public support, resettlement, family reunification, registration and issuance of documents under the Asylum and Refugees Act are presented. The responsible institutions and organizations involved in the provision of protection and assistance to refugees in the Republic of Bulgaria are also examined.

Author information:

Lora Rashkova

PhD in Theory of Education and Didactics
(Social Pedagogy)

✉ l.rashkova1977@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

protection, durable solutions, refugee, status, convention, naturalization, integration.

Проблемът за бежанците в Република България е актуален и изисква специално внимание от страна на правителството, неправителствените организации и обществото. Бежанците са хора, които имат нужда от специално внимание и грижи за да съществуват нормално. Необходимо е да се работи по посока на позитивното приемане на бежанците от страна на общество, да се преодолее страхът и неприязънта към тях. Образованието, социализацията и интеграцията могат да направят живота им ползотворен и подобър.

Общото събрание на ООН създава Службата на Върховния комисар на ООН за бежанците (ВКБООН) след Втората световна война. Целта е ВКБООН да осъществява международна закрила на бежанците и да намира трайни решения за тях. Комплекс от международни актове и стандарти като Всеобщата декларация за правата на човека от 1948г. и четирите Женевски конвенции – по международно хуманитарно право от 1949г. очертават дейността на ВКБООН. Освен това дейността на ВКБООН се основава и на множество международни и регионални договори и декларации със задължителен или незадължителен характер, посветени на нуждите на бежанците [5,с.147].

Според Конвенцията за статута на бежанците от 1951г. терминът „бежанец“ се прилага за всяко лице, което „при основателни опасения от преследване по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политически убеждения се намира извън страната, чийто гражданин е и не може да се ползва от закрилата на тази страна или не желае да се ползва от такава закрила поради тези опасения; или бидейки без гражданство и намирайки се извън страната на своето обичайно местоживееие в резултат на подобни събития, не може да се завърне, или поради такива опасения не желае да се завърне в нея“ [1,с.11].

Конвенцията на Организацията за африканско единство е допълнение на Конвенцията от 1951г. и е регионален договор от 1969г. Нейната основна цел е регулиране на бежанските проблеми в Африка [5,с.148].

Декларацията от Картагена е приета през 1948г. от представители на правителствата и изтъкнати юристи от Латинска Америка. Според нея бежанците са лица, които напускат страната си защото животът, безопасността или свободата им са застрашени от общо насилие, вътрешни конфликти, чужда агресия, масови нарушения на правата на човека.

Протоколът за статута на бежанците от 1967г. премахва географските и времеви ограничения относно понятието бежанец. В него се засягат въпроси свързани с условията за прекратяване на статута на бежанец, изключване от такъв статут, правното положение на бежанците в приемащата страна, задълженията на държавите и сътрудничеството им с ВКБООН.

Към месец септември 2001г. държавите-страните по Конвенцията за статута на бежанците са общо 141 на брой. Сред тях е и Република България [5,с.148].

В. Илиева пише, че [2,с.10] България е страна по Конвенцията за статута на бежанците, която е ратифицирана със закон на Народното събрание от 22 април 1992г. и е допълнена със закон на Народното събрание от 1 април 1993г. В сила е за Република България от 10 август 1993г. Това е най-важният международен документ отразяващ статута на бежанците в световен мащаб.

Закрила и трайни решения за бежанците в България

Съгласно чл.27,ал.2 от Конституцията на Република България страната ни дава убежище на бежанци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи. По силата на чл.98, ал.10 от Конституцията предоставянето на убежище е изключително правомощие на Президента на Република България [1,с.19].

ВКБООН открива през 1992г. представителство в България. Република България приема първите институционални мерки на национално ниво и създава Национално бюро за териториално убежище на бежанците (НБТУБ), компетентен орган по бежански въпроси. ВКБООН преустановява разглеждането на молбите за статут, тъй като тази функция се поема от НБТУБ след ратифицирането от България на Женевската конвенция от 1951г. на 15 октомври 1993г. [1,с.19].

Правителството на Република България предоставя за пръв път бежански статут през юли 1995г., а през 1996г. Върховният административен съд започва разглеждането на жалби срещу отхвърляни от административния орган молби [1,с.20].

Наредбата за предоставянето и регламентирането на статута на бежанец от 1994г. е нормативният акт, който урежда бежанските проблеми за пет години напред. Народното събрание приема Закон за бежанците през 1999г. На мястото на НБТУБ се създава Агенцията за бежанците като държавен бежански орган, който заедно с Национална служба „Гранична полиция“ провежда ускорено производство на граничните пунктове.

Законът за убежището и бежанците влиза в сила на 1 декември 2002г. Преди приемането му Държавната агенция за бежанците и представителството на ВКБООН в България съвместно с Програмата за закрила на бежанци и мигранти на Българския Хелзински комитет, националната работна група и съдии от Върховния административен съд, започват интензивен процес по изготвяне на новия закон. Съгласно Законът за убежището и бежанците Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет е централния компетентен орган по въпросите свързани с бежанците, а Софийския градски съд и окръжните съдилища са компетентни да разглеждат жалби срещу решения на административния орган [1,с.20].

Съгласно Законът за убежището и бежанците - чужденец, влязъл в България за да търси закрила или който е получил закрила не може да бъде върнат на територията на държавата, в която са застрашени неговия живот или свобода по причина на раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или политическо мнение или е изложен на опасност от изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или

наказание. Преобладаващият брой лица, търсещи убежище в България влизат през границата с Турция [1,с.21].

Освен Държавната агенция за бежанците, Българския червен кръст, Българския Хелзинкски комитет и Каритас България изпълнителни партньори на ВКБООН в предоставянето на закрила и подкрепа на бежанците от началото на 2001г. са и Национална служба „Гранична полиция“ към МВР, провеждащи контрол и ускорено производство на граничните пунктове.

С постановление № 123/14.05.2001г. на Министерския съвет българското правителство укрепва капацитета на системата за подпомагане и закрила на бежанците посредством създаването на бежански центрове. Създаден е регистрационно-приемателен център в София с персонал от 22 души и капацитет за настаняване на 500 лица, както и интеграционен център с персонал от девет души [1,с.21].

Напредъкът към **намиране на трайни решения за проблемите на бежанците в България чрез доброволно репатриране, преселване и интеграция** е бавен. Целта на доброволното репатриране е да осигури възстановяване принадлежността на бежанците към общностите им, както и на националната закрила или в страната на произход или чрез заселване на друго място. Доброволното репатриране се възприема като най-доброто решение от самите бежанци и от международната общност.

Доброволно репатриране

Статистиката отчита случаи на доброволно репатриране, свързани с репатриране в Босна и Херцеговина през 1996г., когато представителството на ВКБООН организира завръщането на две групи бежанци. След като бяха регистрирани, беше установено доброволно и естествено желание за връщане, бежанците получиха разрешение от Босненското правителство и изходна виза от българските власти.

Във връзка със военните конфликти в Косово над 470 души от Югославия са кандидатствали за закрила в България и са получили през 1999г. хуманитарен статут. Почти всички са се завърнали след края на войната в родината си. Лицата репатрирани в Косово, Хърватска и Сърбия са предимно семейства с деца. Опитът показва, че след като условията в страната на произход станат благоприятни за връщане, бежанците обикновено изясняват желание да се завърнат [1,с.25-26].

Съвместно с Държавната агенция за бежанците, Министерството на вътрешните работи, Министерството на външните работи, Българския Хелзинкски комитет, Българския червен кръст, Съвета на жените – бежанки в България на 27.05.2003г. Представителството на ВКБООН в България инициира първия Междудеомствен постоянен комитет за доброволно завръщане в Афганистан и Ирак. Представителството през 2003г. подпомогна доброволното репатриране на два случая – две семейства афганистански граждани, общо седем души по проекта на ВКБООН – Женева „Завръщане в Афганистан от несъседни държави“.

Натурализация

Натурализацията е приложима за тези, които отговарят на условията за минимално три-годишно пребиваване в страната. През периода 1993г.-2003г. българско гражданство са получили четиридесет бежанци. Всички бежанци със статут в България получават разрешение за постоянно пребиваване [1,с.26-27].

Интеграция

Най-осъществимото трайно решение за бежанците в България е интеграцията. Законовите и подзаконовите актове уреждат първоначалната интеграция, включително езиково обучение, професионално обучение, социално осигуряване, достъпа до пазара на труда и отношение, сходно на това към българските граждани в подобно социално положение. За да насърчава тази дейност Представителството на ВКБООН организира съвместно с Държавната агенция за бежанците и важни партньори редица конференции, които доведоха до приемането от

правителството на конкретен пакет за първоначална интеграция през 2003г. Сред приоритетите на ВКБООН продължава да бъде интеграцията на бежанците, която е голямо предизвикателство пред укрепването на националната система за закрила и превръщането на България от транзитна в приемаща бежанци страна [1,с.27].

Обществена подкрепа и политика по закрила на бежанците

Обществената подкрепа за интеграцията на бежанците е от съществено значение за техният успех и устойчивост. Организирант се кампании за осведомяване на обществеността по годишните проекти на ВКБООН.

Съгласно Законът за убежището и бежанците от 2002г. правата на признатите бежанци са сходни с тези на българските граждани, което е важна предпоставка за интеграция на бежанците в България.

Регистрация и издаване на документи на бежанци

Регистрацията и издаването на документи на бежанци и търсещите убежище са уредени в Законът за убежището и бежанците със съответните изменения, което е основа за намиране на трайни решения, включително и за лица с хуманитарен статут по Закона за българските документи за самоличност.

Преселване

Като едно от най-трайните решения за бежанците е преселването, но се прилага в изключително редки случаи, когато няма друга възможност. Съгласно вътрешни документи, предоставени на разположение в Представителството на ВКБООН в България за периода 1993г.-2003г. има едва няколко случая на преселване – на повече от двадесет лица в Австралия, Канада, Дания, Финландия, Холандия, Норвегия, Швеция и САЩ.

Събиране на семейството

Събирането на семейството е уредено в чл.34 на Законът за убежището и бежанците. Предвижда се в закона за признатите бежанци правото да се съберат с основното семейство, а възрастните родители на признатите бежанци по Женевската конвенция от 1951г. да се присъединят към децата си в България. Председателят на Държавната агенция за бежанците дава разрешение за събиране на семейства. По предоставена информация на разположение в Представителството на ВКБООН в България по годишни доклади за предоставяната закрила за периода 1993г.-2003г. около тридесет и пет лица, повечето от Афганистан и Ирак са се събрали със семействата си в България, а на други двадесет и три, предимно бежанци от Ирак, Иран, Босна и Херцеговина и Сомалия е оказано съдействие за събиране със семействата им в Канада, Дания, Норвегия и САЩ [1,с.29].

В. Илиева пише, че [2,с.26] българското законодателство дава право на чужденец със статут на бежанец или хуманитарен статут да поиска да се събере със семейството си на територията на България. Разрешението за събиране на семейството се дава от председателя на Държавната агенция за бежанците след провеждане на определена процедура, регламентирана в Закона за убежището и бежанците. Членовете на семейството имат същите права и задължения като бежанец или чужденец с хуманитарен статут [2,с.26-27].

Право на убежище и статут на бежанец в Република България

Особената закрила, която Република България предоставя на чужденци по Закона за убежището и бежанците, включва убежище, статут на бежанец, хуманитарен статут и временна закрила.

Убежище

Президентът на Република България предоставя убежище.

Убежището се дава на чужденци, преследвани заради техните убеждения или дейност в защита на международно признати права и свободи. Президентът предоставя убежище и когато прецени, че държавните интереси или особени обстоятелства налагат това.

Молба за убежище, подадена от чужденец в Държавната агенция за бежанците следва да бъде препратена незабавно на компетентния орган -Президента на Република България.

Статут на бежанец и хуманитарен статут

Председателят на Държавната агенция за бежанците предоставя статут на бежанец и хуманитарен статут .

Статут на бежанец се предоставя на чужденец, който се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или поради политическо мнение и/или убеждение, и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея.

Хуманитарен статут се предоставя на чужденец, принуден да напусне или да остане извън държавата си, тъй като е изложен на реална опасност от тежки посегателства, като:

1. смъртно наказание или екзекуция;
2. изтезание или нечовешко или унизително отнасяне, или наказание;
- 3.тежки и лични заплахи срещу живота или личността му като гражданско лице поради насилие в случай на вътрешен или международен въоръжен конфликт.

Хуманитарен статут може да бъде предоставен и по други причини от хуманитарен характер, както и поради причините, посочени в заключенията на Изпълнителния комитет на Върховния комисар на Организацията на обединените нации за бежанците. Той се предоставя по преценка на председателя.

Временна закрила

Министерският съвет предоставя временна закрила, въведена с решение на Съвета на Европейския съюз.

Временна закрила се предоставя в случай на масово навлизане на чужденци, които са принудени да напуснат държавата си по произход поради въоръжен конфликт, гражданска война, чужда агресия, нарушаване на човешките права или насилие в големи размери на територията на съответната държава или в отделен район от нея и по тези причини не могат да се завърнат там [6]

Образуването на производство за предоставяне на статут на бежанец в Република България е регламентирано със Закона за бежанците от 1999г.

Съгласно Закона за бежанците „Чужденец може да заяви желание за предоставяне на статут на бежанец в Агенцията за бежанците, в нейните териториални поделения, пред компетентните органи на Граничната полиция или в паспортно-визовите служби на териториалните дирекции на вътрешните работи, както и в дипломатическите и консулските представителства на Република България“.

С подаване на заявление на кандидата за статут пред един от горепосочените органи се открива производство за предоставяне на статут на бежанец. Компетентните органи са длъжни да задържат документите му за самоличност и да снемат всички идентифициращи го белези. Компетентните органи имат право да извършват обиск на чужденеца, на носените от него вещи, както и на превозните му средства. Личният обиск се извършва от лица от същия пол.

Когато заявлението е направено в Агенцията за бежанците или в нейните териториални поделения, снемането на идентифициращи белези, на други образци за сравнително изследване, както и личният обиск се извършват съвместно с органите на Министерството на вътрешните работи.

Когато заявлението е направено пред органи извън Агенцията за бежанците или нейните териториални поделения, те са длъжни незабавно да го изпратят на надлежния орган. За тази цел граничните органи и местните власти получават инструкции, изготвени съвместно от председателя на Агенцията за бежанците и министъра на вътрешните работи.

След приемане на заявлението се провежда интервю с кандидата за статут на бежанец, данните от което се отразяват в протокол.

Компетентните органи, пред които е направено заявлението, ако не установят основания за отказ са длъжни да издадат временен документ, който дава право на бежанеца в срок до 24 часа да се придвижи безплатно с автобусен или железопътен транспорт до Агенцията за бежанците или до най-близкия регистрационен център.

След откриване на производство в Агенцията за бежанците кандидатът за статут на бежанец се настанява в регистрационен център, където му се открива лично досие. Той се подлага на медицински преглед и изследвания и му се издава временна карта на бежанец. Бежанецът остава под карантина, докато станат известни резултатите от медицинските изследвания, при необходимост може да бъде настанен и в болнично заведение.

След приключване на карантинния период бежанецът се настанява в приемателен център или друго място за подслон за сметка на Агенцията за бежанците, Български червен кръст или друга неправителствена организация.

Когато бежанецът разполага с достатъчно средства, може да му бъде разрешено да отседне за своя сметка на избран от него адрес.

Малолетните и непълнолетните бежанци, които не са придружени от родителите си се настаняват в регистрационни и приемателни центрове или квартири като се вземат мерки за предпазването им от насилие [4,с.350-353].

Председателят на Агенцията за бежанците в срок до три месеца от образуването на производство взема мотивирано решение с което:

- предоставя статут на бежанец;
- отказва статут на бежанец;
- предоставя закрила в срок до 1 година на бежанец, признат по мандата на Върховния комисар на ООН за бежанците;
- предоставя хуманитарна закрила [4,с.355].

Основанията за отказ за предоставяне статут на бежанец са регламентирани в чл.13, ал.1 от Закона за бежанците. Статут на бежанец не се предоставя на чужденец, за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил деяние, което съгласно българските закони и международни договори, по които Република България е страна е определено като военно престъпление или като престъпление против мира и човечеството, за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил тежко престъпление от неполитически характер извън територията на страната, както и за когото е установено по съдебен ред, че е извършил престъпление против Р. България или друго престъпление, което представлява особено тежък случай [4,с.338].

Съгласно Закона за бежанците „Бежанец, на когото е предоставен статут, придобива правата и задълженията на български гражданин”, с изключение на:

- правото да избира и да бъде избран;
- да заема длъжности в държавната администрация, за които със закон се изисква българско гражданство;
- да бъде военнослужещ в българската армия;
- други ограничения, предвидени със закон [4,с.345].

Според Закона за българските документи за самоличност в сила от 1 април 1999г. на чужденците с разрешено пребиваване в Република България се издават следните видове български документи за самоличност:

- временна карта на бежанец – издава се на чужденци, които са в процедура за предоставяне на бежански статут;

- карта на бежанец – издава се на лица със статут на бежанец със срок на валидност до 3 години;

- удостоверение за пътуване зад граница на бежанец.

Документите, удостоверяващи самоличността на бежанците, пребиваващи на територията на Република България се издават от Министерството на вътрешните работи.

По време на производството за предоставяне на статут, както и след предоставянето на статута бежанците са длъжни да носят винаги документите за самоличност и да ги предоставят за проверка при поискване от компетентните органи [4,с.396].

Бежанецът е длъжен в срок от седем дни след получаване на съобщение за предоставяне на статут на бежанец да се яви в общината на населеното място, където трябва да се установи за постоянно местоживееене, за да бъде вписан в регистъра на населението, съгласно Законът за бежанците.

Бежанецът с предоставен статут има право да получи разрешение от Агенцията за бежанците да се събере със семейството си на територията на Република България. След получаване на разрешение от Агенцията за бежанците входни визи на членовете на семейството на бежанеца се издават от българските дипломатически или консулски представителства.

При условията и по реда на Закона за българското гражданство бежанецът има право да кандидатства за придобиване на българско гражданство [4,с.346].

Специализирани държавни органи и неправителствени организации в Република България

Агенция за бежанците към Министерски съвет е юридическо лице на бюджетна издръжка със седалище София, която провежда политиката на Република България по прилагането на Конвенцията за статута на бежанците от 1951г. и Протокола за статута на бежанците от 1967г.

Агенцията за бежанците се състои от централна служба, транзитни, регистрационни, приемателни и интеграционни центрове.

В съответствие със Закона за администрацията е изградена централната служба на Агенцията за бежанците. Министерският съвет утвърждава щатната численост на централната служба.

Транзитните центрове са териториални поделения на Агенцията за бежанците. В тях се осъществява първоначална регистрация и осигуряване на подслон и медицинско изследване на кандидатите за статут на бежанец, които са заявили за това в районите на граничните контролно-пропускателни пунктове или в непосредствена близост до тях.

Регистрационните центрове са териториални поделения на Агенцията за бежанците за регистрация, първоначално настаняване и медицинско изследване на кандидатите за статут на бежанец, които са заявили за това си качество на територията на Република България, извън граничните контролно-пропускателни пунктове.

Приемателните центрове са териториални поделения на Агенцията за бежанците. В тях се осигурява подслон, социално и медицинско подпомагане на кандидатите за статут на бежанец, престояли най-малко 15 дни в транзитен или регистрационен център, до влизането в сила на решението по статута на бежанец.

Интеграционните центрове са териториални поделения на Агенцията за бежанците за осигуряване на езиково обучение, професионална квалификация и други дейности, необходими за интегрирането на бежанците в Република България.

Агенцията за бежанците организира приемането и временното настаняване на бежанци на територията на Република България и в сътрудничество с Българския Червен кръст и други неправителствени организации за адаптиране на чужденците към българските условия.

Агенцията за бежанците във взаимодействие с централните органи на изпълнителната власт, Българския Червен кръст и други неправителствени организации организира дейността по

разпределението им на територията на страната, устройството на работа и оказване на социална, медицинска и психологическа помощ на бежанците както по време на производство за предоставя на статут, така и на получените статут на бежанец [4,с.346-347].

Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет е създадена на първи ноември 1992г. Към агенцията функционират следните териториални поделения:

- Регистрационно – приемателен център в София, кв.“Овча купел“;
- Регистрационно – приемателен център „Военна рампа“ - София;
- Регистрационно – приемателен център „Враждебна“ – София;
- Регистрационно – приемателен център с. Баня, община Нова Загора;
- Транзитен център в с. Пъстрогор, община Свиленград;
- Бежански център в гр. Харманли;
- Бежански център в гр. Стрелча;
- Бежански център в с. Ковачевци, община Перник.

Други специализирани организации за работа с бежанци са: Асоциация за интеграция на бежанците и мигрантите – неправителствена организация за общополезна дейност в областта на интеграцията на бежанците и мигрантите, Български Червен кръст, Български бежански съвет, Български хелзински комитет, Съвет на жените бежанки в България, Миграционна служба на „Каритас“ България и много други.

В страните от Европейския съюз миграцията поражда закони, социални, интеграционни и други въпроси. В много страни се разработват програми за интеграция. В повечето европейски държави общините са основните организатори и координатори на мерките и програмите за интеграция.

Европейските страни в последните години обръщат все по-голямо значение на процесите на интеграция на бежанците. Миграционните политики на европейските страни в тази област, включително на България се превръщат в интеграционни политики. Предстои разработване на Национална стратегия за адаптиране и социализиране на бежанците. Тя се изготвя от Министерството на вътрешните работи, Министерството на отбраната, Министерството на труда и социалната политика и неправителствени организации. Основната и цел е интеграция на бежанците в българското общество. Практическите дейности на държавните институции и правителствените и неправителствените организации за интеграция на бежанците в България са:

- възможност за комуникация, изучаване на български език;
- деконцентрация на бежанците, което ще помогне за интеграцията им;
- насочване към трудовия пазар;
- насочване към образователната система;
- въвеждащи програми на новодошлите;
- достъп до услуги;
- жилищно настаняване;
- прилагане на пакет от мерки за интеграция на новоприетите бежанци от уязвимите групи;
- прилагане на пакет от мерки за интеграция на непридружени непълнолетни и малолетни бежанци;
- повишаване на осведомеността;
- платформи за диалог [3,с.225-226].

Представителството на ВКБООН в България пряко изпълнява редица от програмните дейности, свързани с правната помощ и закрила и информирането на обществеността. Програмата на ВКБООН е подкрепяла и продължава да подкрепя държавните институции и неправителствените организации за укрепване на капацитета им и за решаването на бежанските проблеми. Отговорностите на партньорските организации, които участват в предлагането на

закрила, помощ и трайни решения за бежанците в България е показана в последователността на молбата за убежище:

1. Национална служба “Гранична полиция“ – структура в Министерството на вътрешните работи, осигурява достъп до територията на България на лица, нуждаещи се от закрила, приема молбите за убежище и ги насочва към основния бежански орган – Държавна агенция за бежанците.

2. Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет е основният компетентен бежански орган - приема и регистрира молбите за убежище и издава документи за самоличност на търсещите убежище, които са в процедура за предоставяне на статут, интервюира чужденците, разглежда молби и взема решения като първа инстанция (приема/отхвърля), предоставя храна и настанява търсещите убежище, помага на търсещите убежище за медицински застраховки и основни медицински грижи, при необходимост насочва бежанците към подходящи здравни заведения в страната, организира курсове по български език, подsigурява назначаването на настойници за деца, разделени от родителите си, поддържа приемни/регистрационни центрове за търсещите убежище, поддържа Интеграционен център за бежанци в София.

3. Съдебна система: Софийски градски съд (СГС), Окръжни съдилища, Върховен административен съд (ВАС) – съдебните обжалвания при ускорено производство за молби за убежище се разглеждат от СГС и окръжните съдилища, съдебните обжалвания при производството по общия ред се разглеждат от ВАС.

4. Национална служба „Полиция“ - структура в Министерството на вътрешните работи, приема молби за убежище и ги насочва към основния бежански орган – Държавната агенция за бежанците, издава документи за пътуване на признатите бежанци.

5. Министерство на външните работи – приема молби за убежище чрез посолствата си в чужбина и ги насочва към основния бежански орган – Държавната агенция за бежанците, издава входни визи на търсещите убежище или съответните сертификати за връщане.

6. Министерство на образованието – осигурява достъп на бежанци и лица с хуманитарен статут до основно, средно и висше образование при същите условия като тези за българските граждани.

7. Министерство на здравеопазването – осигурява медицински грижи за търсещите убежище, осигурява медицински застраховки и грижи за бежанци и лица с хуманитарен статут при същите условия както за българските граждани.

8. Министерство на труда и социалната политика – улеснява достъпа до пазара на труда за бежанци и лица с хуманитарен статут, улеснява достъпа до професионално обучение за безработни бежанци и лица с хуманитарен статут, улеснява достъпа до системата за социално подпомагане на бежанци и лица с хуманитарен статут при същите условия като тези за българските граждани в сходно положение.

9. Държавна агенция за закрила на детето – осигурява достъп за децата, търсещи убежище и бежанци до услуги за деца при същите условия като за български граждани.

10. Български Хелзински комитет извършва наблюдение на входните пунктове (сухопътни, въздушни, морски), наблюдава центрове за задържане, извършва правни съвети и консултации на всички етапи на производството за предоставяне на статут на бежанец, правно представителство пред съда и съдействие при разработване на юридически текстове.

11. Български червен кръст – чрез своята мрежа от доброволци подкрепя уязвимите хора в бетствени и кризисни ситуации. Чрез програми за обучение и дейности в полза на обществото допринася за облекчаване и предотвратяване на страданието във всичките му форми, закриля здравето и живота и осигурява уважение към човешката личност. Целта на Бежанско-мигрантската служба на БЧК е да съдейства за интеграция на бежанците в България. Български червен кръст в сътрудничество със Съвета на жените бежанки осигурява социална подкрепа и

консултации за бежанци и лица с хуманитарен статут, извършва назначения за включване в държавната система за социално подпомагане и трудова заетост, дейности за социална и културна ориентация, подкрепа за интегриране чрез обществено-полезни дейности, организиране на социални клиники за бежанци, развитие на бежанската общност и установяване на контакти.

12. Каритас-България е федерация на независими епархийни католически организации, регистрирана като сдружение с нестопанска цел за обществено-полезна дейност. В центъра на дейността са проблемите с бездомни, безработни, бежанци, социално слаби и други групи в българското общество със социални проблеми. Каритас-България съвместно с Държавната агенция за бежанците и Представителството на ВКБООН в България подпомага следните категории търсещи убежище и бежанци: - търсещи убежище със специални нужди (жени, деца, непридружени малолетни) и жертви на изтезание – търсещи убежище, бежанци и лица с хуманитарен статут. Подкрепата на търсещите закрила се изразява в осигуряване на медицински услуги, обучение, социални консултации и социално подпомагане [1, с.43-45].

В България има увеличение на потърсилите закрила през 2015 г. и до 23.09.2015г. те вече наброяват 11 742 души при общо 11 081 за цялата 2014 г. Това са официалните данни на Държавната агенция за бежанците (ДАБ). Числата включват както хората, потърсили закрила на граничните пунктове, така и заловените на т.нар. „зелена граница“, които са били регистрирани в някой от центровете. Това отнежда на България около 2% от подадените молби в целия Европейски съюз. Общо за последните шест години потърсилите закрила са 33 269. От тях под една трета - 9 345, са получили статут на бежанци. Малко над 5 хиляди са получили хуманитарен статут. Останалите получават отказ или производството им се прекратява и те трябва да се върнат там, откъдето са дошли. Данните показват, че всяка година през лятото и есента се наблюдава пик на пристигащите, който продължава понякога и до зимните месеци. Това се обяснява с факта, че повечето хора тръгват през лятото, но не всички успяват в рамките на месец-два да се придвижат до Европа.

Данните за 2014 и за 2015 година не показват някаква сериозна промяна в половия състав на пристигащите - малко над половината са мъже, около една шеста са жени, но близо една трета са деца.

Ето разпределението по възраст от началото на 2015г. - младите преобладават през 2015 година, над половината са на възраст между 18 и 34 години. Възрастни хора над 65 години на практика няма, но децата винаги са около една трета. Децата са пропорционално разпределени според общите данни за географския произход на търсещите закрила. Т.е. и хората от Сирия, и от Ирак, и от Афганистан в еднаква степен взимат и децата си по пътя към Европа. Но не всички успяват да пристигнат заедно с децата си. Причините за това могат да бъдат както смърт по пътя, разделяне или загубване. Броят на непридружените деца расте. Расте както общият брой на децата, така и този на останалите сами деца.

Към 01.10.2015г. в България бежанци се настаняват на шест места - в центровете в Пъстрогор и Харманли, които са близо до турската граница, в село Баня до Нова Загора, както и на три места в София. Общо настанените са 2 581 души, от които повече от половината са сирийци. Близо половината места в центровете все още са свободни. Отделно ДАБ може бързо да реагира с разкриването на още 1000 легла, т.е. при увеличаване на притока България е в състояние да настани още близо 4 хиляди души.

Не са всички, но дялът на необразованите се увеличава през последната година. Докато преди години само една четвърт са били или без никакво образование, или само с начално, то днес тенденцията е доста различна. Съотношението между образовани и необразовани се е изравнило, а тези с висше или полувисше образование са 6%. [8].

Колкото българите настояват за борба с трафика на хора (89%) и за усилване на оградата по границата (75,9%), приблизително толкова много българи настояват и за подобряване на работата на службите, които уреждат статута на бежанците (82,9%), както и за толерантно отношение към тях (75,5%).

Противоречието е само на пръв поглед, защото тези настроения напълно съвпадат с последните решения от Европейския съвет – хуманно отношение към дошлите и засилване на контрола по границите. Две трети от българите оценяват позитивно и решението за квотното разпределение на вече дошлите имигранти [7].

Заклучение: Закрила и трайни решения на проблемите на бежанците в Република България се осъществява чрез доброволно репатриране, натурализация, интеграция, обществена подкрепа и политика по закриване на бежанците, преселване и събиране на семейството, регистрация и издаване на документи на бежанци, съгласно Закона за убежището и бежанците. Отговорни институции и организации, които участват в предлагането на закриване, помощ и трайни решения за бежанците в България са: Национална служба “Гранична полиция“, Държавна агенция за бежанците, Съдебна система: Софийски градски съд (СГС), Окръжни съдилища, Върховен административен съд (ВАС), Национална служба „Полиция“, Министерство на външните работи, Министерство на образованието, Министерство на здравеопазването, Министерство на труда и социалната политика, Държавна агенция за закриване на детето, Български Хелзинкски комитет, Български червен кръст, Каритас-България и други.

References:

1. Dryuke, L., Antonov, B., Spravochnen doklad “Bezhantsite v Bulgaria – izgrazhdane na natsionalna sistema za zakrila na bezhantsite 1993 g.-2003 g.“, Sofia, 2004.
2. Ilieva, V., Normativen analiz na ponyatiyata “bezhanets“, „dete bezhanets“ i „bezhanska valna“, Universitetsko izdatelstvo „Ep. K. Preslavski“, Shumen, 2018.
3. Manuelyan, M.: Inovatsionni praktiki integratsiya na bezhantsi i migranti, Sbornik nauchni trudove ot putuvashst seminar 06.05.2014 g.-11.05.2014 g. „Inovatsii v obrazovaniето“ Shumenski universitet, Pedagogicheski fakultet, Shumen, 2014.
4. Shpanut, K., Kamenova, Ts., Pravo na ubezhishte i statut na bezhanets v Republika Bulgaria, Sbornik ot normativni aktove i dokumenti – Vtoro dopulneno izdanie, Sofia, 2000.
5. Voenkinova, Zh., Sotsialna pedagogika: Izbrani problemi, Shumen, 2003.
6. <http://www.aref.government.bg> – Ofitsialen sayt na Durzhavna agentsiya za bezhantsite pri Ministerski suvet
7. [www.dw.com/bg/Bulgariya i bezhantsite 02.10.2015](http://www.dw.com/bg/Bulgariya-i-bezhantsite-02.10.2015) г.
8. [www.clubz.bg/Politika/Bezhantsite v Bulgariya 01.10.2015](http://www.clubz.bg/Politika/Bezhantsite-v-Bulgariya-01.10.2015) г.